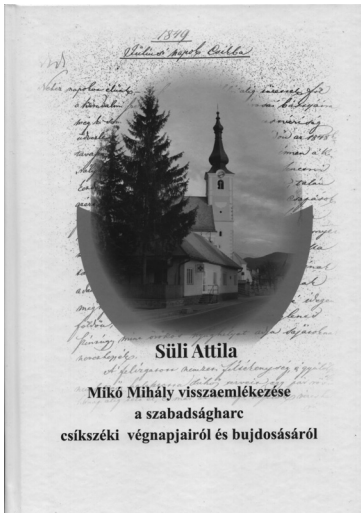

Pál-Antal Sándor

A BELBÉKE ÉS CSENDESSÉG SZÓSZÓLÓJA

Könyvismertetőm¹ bevezetőjeként szükségesnek érzem egypár szót szólni Gyergyóalfaluról. Több munkámban is foglalkoztam érintőlegesen a településsel, számtalanszor átutaztam ezen a tájon, alfalvi ismerőseim is vannak, de igazából csak utóbb kezdtem érzékelni történelmi szerepét. Amikor néhai egyetemi tanárommal, Magyar Andrással egyidőben mindketten saját szülőfalunk – ő Alfalu, én pedig Csikmadaras – történetét írtuk, több alkalommal is beszélgettünk a témáról, összehasonlítva a két település múltjának egy-egy

mozzanatát. Alfalu a Gyergyói-medence legrégebbi és egyik legnépesebb települése, a Székelyföld történelmében is kimagasló helyet foglal el. Ha valaki ellátogat a főtéren található templomhoz, figyelmesen számba veszi a templomban és a templomkertben található műemlékeket, érzékelheti, hogy azok nemcsak egyszerű műtárgyak, hanem az alfalviaknak a székely múltunkban betöltött tudatos történelmi szerepét, áldozatvállalását, igazi hazaszeretetét tükröző üzenetek. Ennek hű kifejezője a templomban található, 1942-ből származó emlékeztető: „*Ember, vésd szívedbe, hogy ez a föld mindig székely volt és az is marad*”.

Ugyancsak ennek a hazaszeretetnek a megnyilvánulása a Mikó Mihályról szóló könyv kiadása is.

A közzétett visszaemlékezést Süli Attila rendezte sajtó alá és tette ezáltal hozzáférhetővé az olvasóközönség számára, és szintén ő a szerzője a könyvben olvasható Mikó-életrajznak is. A kézirat megírá-

1 Süli Attila: *Mikó Mihály visszaemlékezése a szabadságharc csíkszéki végnapjairól és bujdosásáról*. Gyergyószentmiklós, 2019, F&F International, 208 p.

sára Garda Dezső neves gyergyószentmiklósi történész kérte fel a szerzőt, és ő szervezte meg a kiadást is, amit a helyi polgármesteri hivatal támogatott, a nyomdai munkálatokat pedig a gyergyószentmiklósi F&F International végezte. Habár a könyv már korábban – 2019-ben – megjelent, a járvány miatt ismertetésére csak most kerülhetett sor.

Engedjék meg, hogy először a szerzőről szóljak néhány szót. Süli Attila budapesti hadtörténész, szakterülete Erdély hadtörténete az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején, különös tekintettel a Székelyföldre. Számos kötete és tanulmánya jelent meg az utóbbi két évtizedben. Ezek közül is kiemelném az erdélyi nemzetörség, a honvédség és a Kossuth-szabadcsapat 1848-as szervezésének történetét, a 11. (székely) és a 15. sz. (Mátyás) huszárezredek történetét, a két háromszéki kormánybiztos tevékenységét tárgyaló kötetét, a *Torda megye és Aranyosszék szabadságharca 1848–49-ben* című könyvét, kiegészítve azzal, hogy foglalkozott a csíkmadarasi lőporgyár igazgatójának, Bodor Ferencnek a rehabilitálásával, illetve Csíkszék és Háromszék hadiiparával is, emellett pedig számos más kérdésről is írt.

Azt is szeretném hangsúlyozni, hogy Süli Attila nem átlagos történész, aki elsősorban a kiadott munkákban található adatokra támaszkodik, hanem sokkal inkább a korabeli történelmi források megszállott bűvára: amit ír, az elsősorban levéltári forrásokon alapszik, és csak az így összegyűjtött adatok kiegészítése érdekében használ fel korábban megjelent írásokat. Dolgozataihoz sok esetben az általa feltárt dokumentumokat is csatolja, ahogy történt az a most bemutatásra kerülő kötet esetében is. Munkái nemcsak gyarapítják történelmi ismereteinket, hanem számtalan esetben kiigazítják, helyesbitik és kiegészítik mindazt, amit egy adott témáról korábban tudtunk.

A szerző a kötetnek a szerényen hangzó *Mikó Mihály visszaemlékezése* címet adta. A több fejezetre tagolt, terjedelmes ismertető méltán viselhetné akár a *Mikó Mihály élete és munkássága* címet is, de Süli tartalmánál fogva fontosabbnak tartotta a páratlan értékű visszaemlékezés közkinccsé tételére fektetni a hangsúlyt. És helyesen cselekedett. Az előszót Hermann Róbert, neves hadtörténész, a Magyar Történelmi Társulat elnöke írta. A dolgozat első hatvanhat oldala Mikó életéről és munkásságáról szól, és tíz alfejezetre tagolva tárgyalja Mikó életútját. A bevezetőben sommásan ismerteti a Mikóval korábban foglalkozó

írásokat. Ezek közül kiemeli az általam kiadott Csíkszékre vonatkozó 1848–49-es forráskötetet, amelyben a kormánybiztos több levelét tettem közzé.² Ezek a levelek – főként helyzetismertető jelentések és értékelések – nélkülözhetetlenek a korszak megismeréséhez. Ezekkel kapcsolatosan megemlítem, hogy a levelek fotóit magam is Süli Attilától kaptam, amiért ez alkalommal nyilvánosan is szeretnék köszönetet mondani neki.

A Mikó Mihály származására vonatkozó rövid számbavétel során a szerző kiemeli Jakab Elek 1880-ban közzétett jellemzését Mikóról, akit Jakab személyesen ismert még a forradalom idejéből: „*Mikó egy kisdéd, barna színű, bajuszú és szakállú, egészen szabályos arcú, élénk tekintetű férfi, feje gondolkodó fő, kinézése nyílt és bátor, felfogása sebes, észrevételei határozottak, szava szép tiszta csengésű, előadása természetes, könnyű, szónokias, testtartása és öltözéke szaloni, gavalléros, a jó ízlést és műveltséget már külseje tanúsítja, modora megnyerő...*”³

Mikó a gimnázium első öt osztályát 1829–1833 között Csíksomlyón, 1834-től a főgimnáziumi osztályokat és a kétéves jogakadémiát a kolozsvári királyi főgimnáziumban végezte. A jogakadémia elvégzése után egyéves joggyakorlat következett a Marosvásárhelyi Királyi Táblán, amely az erdélyi fejedelemség egyedüli jogászképző felsőfokú intézménye volt. A királyi írnokoknak vagy kancellistáknak is hívott joggyakornokok egy év után ügyvédi vizsgát tettek. Ezt az utat választotta Mikó Mihály is, és közéleti pályára lépett, ahol rövidesen népszerűvé is vált. Előbb Gyergyószék jegyzőjévé választották, és már 1841-ben Csíkszék egyik képviselője volt az erdélyi országgyűlésen. A politikai életben a reformokat sürgető ellenzék soraiban foglalt helyet; az 1841–43. évi országgyűlésen a székely nemzet sérelmeinek az orvoslására tett indítványával, annak alaposan dokumentált megokolásával általános elismerést váltott ki. Ezt követően az erdélyi országgyűlés minden későbbi összejövetelén (1849 előtt és az 1861 utáni években is) képviselte Csíkszéket.

1848 tavaszán rövidesen a szék reformpárti vezéralakja lett. Ekkori tevékenységéből – anélkül, hogy ismételném e kötet szerzőjét – csak

2 Csíkszék az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején. Korabeli források. Sajtó alá rendezte Pál-Antal Sándor. Csíkszereda, 2017, Csíki Székely Múzeum. 41–44. p.

3 Jakab Elek: *Szabadságharcunk történetéhez. Visszaemlékezések 1848–1849-re.* Budapest, 1880, 450. p.

az 1848. április 12–13-i székgyűlésen elhangzott beszédét szeretném kiemelni. A Csíksomlyón tartott közgyűlésen a lakosság felvilágosításának, valamint a „*bel béke és csendesség*” biztosításának a kérdését tárgyalták. Az itt elmondott terjedelmes, de lényegretörő beszédben, amely híressé vált, Mikó az átalakulási kérdések célját és tárgyát fejtette ki, ugyanakkor kifejezte reményét hazája viruló jövőjében, a magyar nemzet békés átalakulásában, a béke, a csend és közbátorság fennmaradásában. Sürgette a pártoskodás megszüntetését, a nemzet érdekében történő összefogást. Legaggasztóbbnak a közhangulat megromlását nyilvánította. A lakosság rendkívül nyugtalan, mondta, súlyos aggodalmak gyötrik, ijesztő hírek keringenek közöttük. A munka idejét gyanús kérdezősködések és rémképek foglalják el. A katonaság hadba készülődéséről, a tatár, a török, a muszka megjelenésétől tartanak. Vannak, akik a kínzó bizonytalanságban portékáikat kezdték elásni vagy elpakolni. Mindezek miatt felvilágosításukat és megnyugtatásukat azonnali teendőnek nyilvánította. A rosszindulatú híresztelések cáfolása során kifejtette, hogy ami bekövetkezik a reformok során, az nem „ellenség”, hanem „jóbarát”, a nép jogainak a megadása, terheinek csökkentése. Úgy vélte, a legelső közkívánat az erős ország megeremtése az egyesülés révén, amit sürgetően életbe kell léptetni. Ezt a sajtószabadság, a közteherviselés és a törvény előtti egyenlőség törvénybe iktatása, illetve a székely katonaság terheinek megoldása kell hogy kövesse. Ugyanakkor kihangsúlyozta, hogy a közcsend és bátorság fenntartása érdekében várják be csendesen és türelemmel ezeknek a kérdéseknek az alkotmányos úton, vagyis törvények révén való rendezését, mert csak így biztosítható a reform útján történő békés előrehaladás.

A közgyűlés nagy lelkesedéssel hallgatta Mikó beszédét, és – egyebek mellett – a lakosság felvilágosítására tett javaslatát is magáévá tette. Ennek érdekében vegyes – katonai-polgári – bizottságok felállításáról döntött, és elhatározta az elhangzott beszéd kinyomtatását és széleskörű terjesztését. (Ma a csíksomlyói kolostor nyomdájában sokszorosított beszédnek egyetlen példányát ismerjük, amelyet a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában őriznek. A nyomtatványt közzétettem a 2017-ben kiadott, Csíkszékre vonatkozó forráskötetben.)

A szerző a továbbiakban Mikónak az országgyűléseken folytatott tevékenységét, valamint a kormánybiztosként kifejtett munkáját egyaránt részletesen ismerteti. A forradalom utáni időszakban, a vissza-

emlékezés alapján vázolja a bujdosás idejét, majd a josefstadti rabságát. Idéz rabtársai Mikóról írt visszaemlékezéseiből. Ezek között olvashatók a marosvásárhelyi Deák Farkas munkájában megfogalmazott gondolatok, aki 1869-ben így jellemezte a raboskodó Mikót: „Az erdélyiek közt Mikó Mihály, Marosszék jelenlegi főkirálybírája volt a legtekintélyesebb, sőt egyike azoknak, kiknek szava legnagyobb nyomatékkel bírt a német előtt is. Szilárd jelleme, művelt modora, szép múltja s nagy jövője áldozatra mindig kész volt a legegyszerűbb társai iránt is.”⁴ Tudnunk kell azonban azt is, hogy az évek során a rabok zöme búskomorrá vált, és ez történt Mikóval is. Szabadulását követően szülőfalujába tért vissza, majd az abszolutizmus bukása után újból közszerepet vállalt: előbb főkirálybíró lett, majd 1876-tól főispánként fejtette ki áldásos munkáját. Életének ez az 1861–1881. közötti időszaka még feldolgozásra vár. Erre vonatkozóan a csíkszeredai és a marosvásárhelyi állami levéltárakban, valamint a MOL-ban őrzött erdélyi főkormányiszéki és miniszterelnökségi levéltárakban gazdag levéltári forrásanyag áll a kutató rendelkezésére, de a korabeli sajtó termékei is szolgáltatnak fontos információkat.

Mikó visszaemlékezésének jelentőségét, annak forrásértékét a kötet előszavában Hermann Róbert hadtörténész, a magyar Történelmi Társulat elnöke összegezte. „...nem a politikai küzdelmek sűrűjébe, nem is a börtönök zárt világába vezeti el az olvasót, hanem a szerzőnek a szabadságharc vereségét követő bujdosását mutatja be. Nem is annyira az életút megörökített tényei érdekesekek, sokkal inkább az a kép, amely e memoár lapjain a korabeli magyar (nemesi-polgári) társadalomról kibontakozik. Mikó több mint két évig tartó bujdosás során az összetartás és szolidaritás számos példájával találkozhatott, s leírásán keresztül képet kaphatunk az atyafiságos-rokonsági és ismeretségi kapcsolatok azon finom hálójáról, amelyek összetartották a korabeli magyar elitet. Vendéglátóinak vagy bűjtatóinak többsége mintegy természetesnek tartotta, hogy amint valahol forró lett a lába alatt a talaj, tovább »közvetítse« egy távoli rokonhoz vagy ismerőshöz, s az új befogadó személy hasonló természetességgel teljesítette az ezzel kapcsolatos erkölcsi kötelességét.”

Ajánlom mindnyájuknak hasznos időtöltésként az életrajz és visszaemlékezés olvasgatását.

---

4 Deák Farkas: *Fogságom története*. Kolozsvár, 1869, 96. p.